

Nota informativa

Març 2024

Data de publicació: 6 de març de 2024

Els avenços en el nivell de formació i qualificacions de les dones no aconsegueixen reduir les bretxes de gènere en el mercat de treball

Les situacions de desigualtat de les dones en el mercat de treball ja s'han denunciat moltes vegades i venen marcades entre d'altres, per la bretxa salarial, juntament amb la de pensions i la de prestacions; per la segregació horitzontal i vertical del mercat laboral; per la precarització dels sectors més feminitzats; la penalització de la maternitat a l'hora d'accedir i mantenir-se en el mercat; la feminització de la jornada parcial i de l'atur de llarga durada o pel paper principal que tenen les dones en la cura de les persones dependents i en les tasques de la llar. Aquestes problemàtiques es continuen reproduint tot i la incorporació massiva de la població femenina al mercat de treball en les darreres dècades, perquè aquesta integració no s'ha arribat a completar en condicions d'equitat.

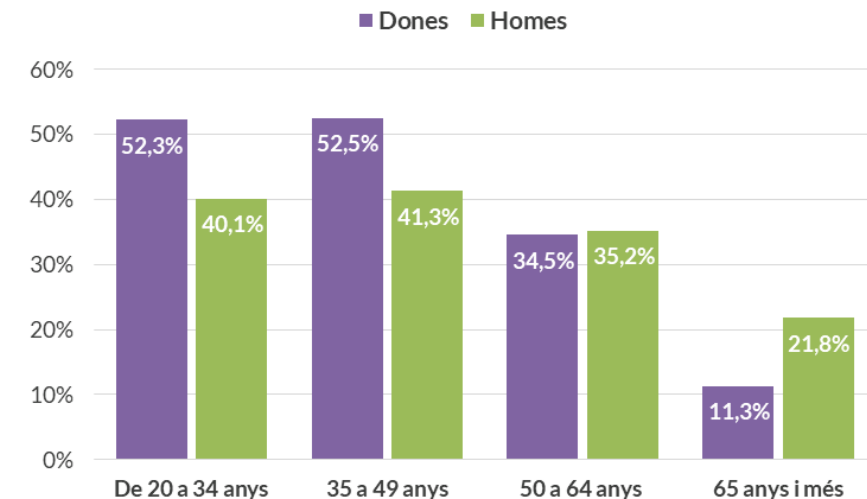
En aquesta nota informativa analitzem, per una banda, indicadors que demostren l'evolució positiva de la reducció de les desigualtats, com l'alt nivell formatiu de les dones; i, per l'altra, situacions que encara reproduïxen un patró de conductes dispar entre els dos sexes, com la segregació laboral amb la concentració de dones i homes en determinades ocupacions que tenen associats estereotips de gènere i que difereixen en estatus social i retribucions.

El nivell educatiu de la població ha millorat de forma interrompuda i cada generació ha assolit nivells de formació més alts que les precedents. Les dones de generacions més antigues accedien menys que els homes a la formació, el que actualment es tradueix en una alta proporció de població femenina amb més de 65 anys sense estudis finalitzats (48,2%), 16 punts inferior que la del col·lectiu masculí (32,1%), segons les dades del Cens de Població i Habitatges de 2021.

Si tenim en compte la població de més de 20 anys, observem que el 37,9% de les dones tenen assolits estudis de nivell superior, dos punts per sobre dels homes (35,6%). Tanmateix, les dades segregades per grups d'edat reflecteixen la major propensió de les dones de les generacions més joves a cursar estudis superiors. Així doncs, més de la meitat de la població femenina d'entre 20 a 34 anys té assolit un nivell d'estudis superior (52,3% sobre el total de dones d'aquesta franja d'edat); en el cas dels homes del mateix grup, aquesta xifra és més de deu punts inferior, d'un 40,1% (Gràfic 1). En la franja de 35 a 49 anys es registren proporcions similars al grup més jove, amb un 52,5% de les dones amb estudis superiors i un 41,3% dels homes.

Quan s'arriba a edats més avançades, aquestes xifres varien. En el cas de la població de 50 a 64 anys, el pes de les persones amb un nivell formatiu superior és més baix que la generació anterior per als dos sexes, ambdós al voltant del 35%. Aquest patró encara s'accentua més en la franja de població amb més de 64 anys: la proporció amb estudis superiors és molt inferior per als dos sexes, concretament, només l'11,3% de les dones tenen un nivell superior de formació assolit, al voltant 11 punts inferior als homes de la mateixa generació (21,8%) i aproximadament de 40 punts per sota de les dones més joves.

Gràfic 1. Població amb el nivell de formació superior assolit per sexe segons grups d'edat (%). Vallès Occidental. 2021

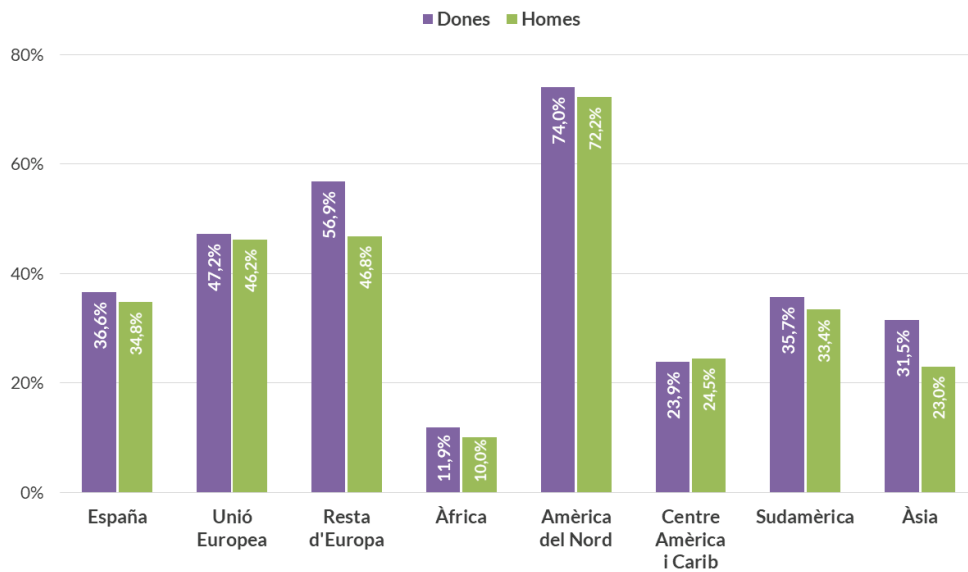
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de l'INE.

L'assoliment d'un nivell de formació superior varia amb intensitat segons el lloc de naixement

La realitat sociolaboral del nostre context fa necessari ampliar el focus del discurs de gènere, incorporant altres factors que afecten directament l'accés i permanència en el mercat laboral, com l'edat i el lloc d'origen. En aquest sentit, en totes les zones geogràfiques representades, excepte en una, es registra una major proporció de dones amb estudis de nivell superior (Gràfic 2). Tanmateix, les principals diferències s'observen en funció de l'àmbit territorial de naixement i no tant per sexe. La població resident al Vallès Occidental que va néixer al continent africà registra el pes més baix de persones amb el nivell superior de formació, sent el valor de les dones del 12% i el dels homes del 10%, a molta distància de la xifra de la població espanyola femenina (37%) i masculina (35%). A continuació, amb les proporcions més baixes, se situen les xifres de la població nascuda a l'Amèrica Central i el Carib, que són l'únic grup on el col·lectiu masculí (24,5%) té un major pes de població amb estudis superiors que les dones (23,9%), tot i que per poques dècimes.

En canvi, gairebé tres quartes parts de les dones nascudes a Amèrica del Nord tenen un nivell de formació superior (74%), a poca distància dels homes (72,2%). Amb els valors més elevats també se situa la població nascuda a la Unió Europea i la de la resta d'Europa, on gairebé la meitat de la població ha obtingut un nivell d'estudis superior. Concretament, en aquesta última zona és on es presenta la major diferència entre sexes, de més de 10 punts; seguida de la població nascuda a l'Àsia, amb una diferència de 8 punts i mig.

Gràfic 2. Població amb 20 anys i més amb el nivell de formació superior assolit per sexe segons lloc de naixement (grans grups). Vallès Occidental. 2021

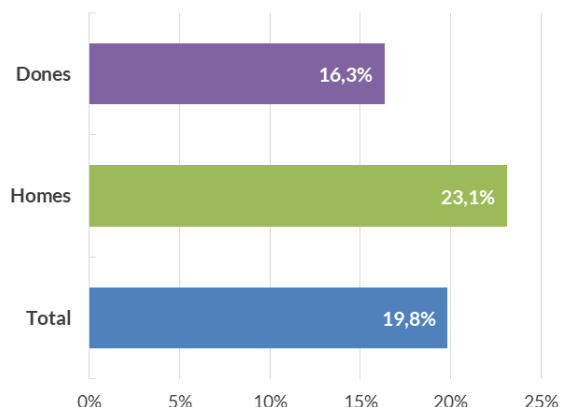
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de l'INE.

La incidència de l'abandonament escolar prematur entre la població femenina és 7 punts inferior a la masculina

L'indicador d'abandonament escolar prematur (AEP) es defineix com la proporció de persones entre 18 a 24 anys que han assolit com a màxim la primera etapa de l'educació secundària (ESO) respecte al total de població del mateix grup d'edat¹. Aquest fet es considera com una forma d'exclusió, vinculat de manera directa amb situacions de desigualtats diverses en les quals incideix el gènere, el nivell socioeconòmic o el lloc d'origen, entre d'altres factors.

Pel que fa al gènere, el col·lectiu femení destaca per tenir uns resultats més favorables que el masculí. A la comarca, gairebé 1 de cada 5 persones joves té com a màxim assolida l'ESO (19,8%) (Gràfic 3). En el cas de les dones aquest indicador se situa en el 16,3%, 7 punts per sota dels homes (23,1%).

Gràfic 3. Abandonament escolar prematur per sexe. Vallès Occidental. 2021

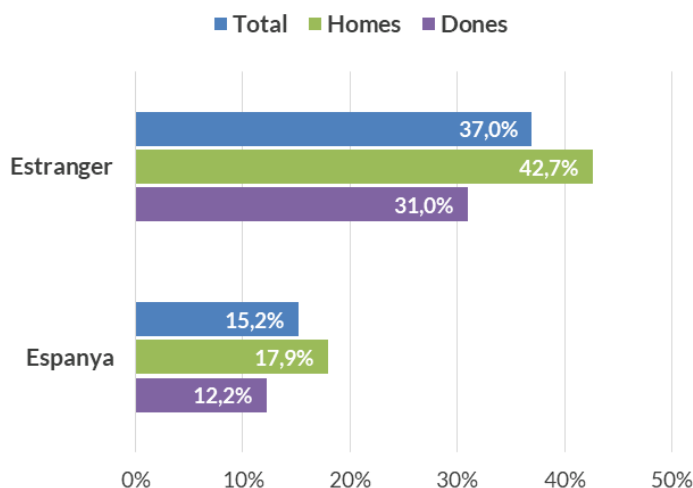

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de l'INE.

¹ Cal tenir en compte que els valors d'aquest índex de Catalunya, Espanya i la Unió Europea no són comparables perquè utilitzen una metodologia diferent de les basades en l'EPA. En el cas de l'EPA, es té en compte si, a més de tenir com a màxim l'ESO, també han declarat no haver rebut cap educació o formació en les quatre setmanes precedents a l'entrevista. Per tant, les dades del cens sobreestimen l'abandonament escolar prematur, ja que ens proporcionen una imatge fixa, mentre que la l'EPA té en compte altres circumstàncies formatives. Més informació a la pàgina web del [Departament d'Educació](#).

Un altre factor de risc que incideix sobre l'AEP és l'origen, el fet de ser migrant o descendent d'una família migrada. La població nascuda a Espanya presenta una taxa d'AEP del 15,2%, gairebé 22 punts per sota de l'abandonament de la població nascuda a l'estranger (37%) (Gràfic 4). En el cas de les dones, la diferència és d'aproximadament 19 punts percentuals, sent l'AEP de les nascudes a l'Estat del 12,2% i de les nascudes fora del 31%. En canvi, la diferència entre la població masculina nascuda a l'Estat i a l'estranger és superior: els joves nascuts a Espanya tenen una proporció d'abandonament del 17,9%, al voltant dels 25 punts inferior que la dels nascuts a l'estranger, on, aproximadament, 4 de cada 10 tenen assolida com a màxim l'ESO (42,7%).

Gràfic 4. Abandonament escolar prematur per sexe segons lloc de naixement (Espanya/estranger). Vallès Occidental. 2021

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de l'INE.

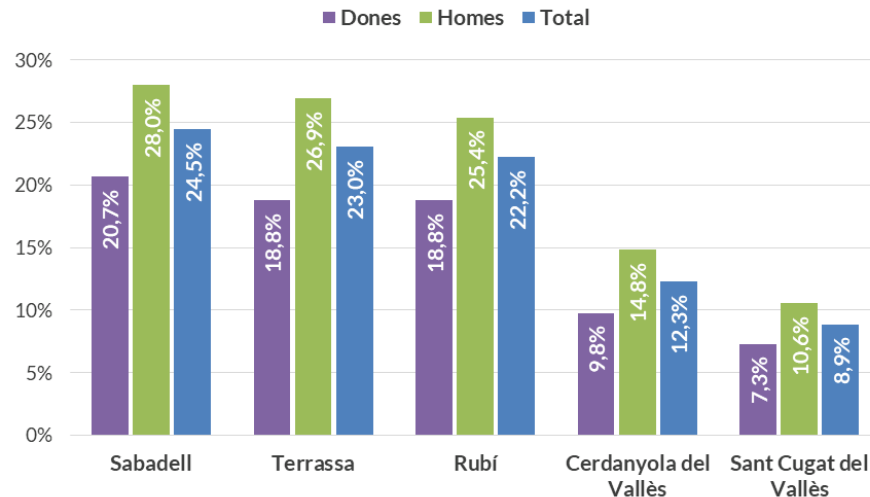
Entre els municipis de més de 50.000 habitants de la comarca², el de Sabadell és el que presenta una proporció més elevada d'abandonament escolar prematur, del 24,5% (Gràfic 5). Amb una xifra elevada, per sobre del 20%, se situen Terrassa (23%) i Rubí (22,2%). A més distància es troben Cerdanyola del Vallès (12,3%) i Sant Cugat del Vallès (8,9%).

En relació amb les diferències per sexe, la menor incidència femenina en l'abandonament prematur dels estudis s'observa en els cinc grans municipis de la comarca, encara que la magnitud de l'escletxa varia territorialment, sent més ampla en els municipis amb les taxes més elevades. En efecte, Terrassa presenta la major diferència, superior a 8 punts, entre el col·lectiu femení (18,8%) i el masculí (26,9%). A Sabadell, la taxa d'AEP de les dones (20,7%) se situa més de 7 punts per sota que la dels homes (28%). En el cas de Rubí, la diferència arriba a 6 punts i mig (18,8% de les dones vers un 25,4% dels homes).

Per contra, en els municipis amb les taxes d'abandonament més baixes les diferències són menors: en el cas de Cerdanyola del Vallès, la diferència és de 5 punts (9,8% de les dones vers el 14,8% dels homes) mentre que a Sant Cugat del Vallès baixa a poc més de 3 punts (7,3% de les dones vers el 10,6% dels homes).

² En aquesta nota informativa s'ha optat per mostrar només els resultats dels municipis de la comarca amb més de 50.000 habitants donat que les dades del Cens desagregades per sexe i edat any a any necessaris per al càlcul de l'indicador d'AEP són més consistents. Cal tenir en compte que, per preservar el secret estadístic, la informació amb aquest elevat nivell de desagregació no està disponible per a unitats poblacionals petites. A més a més, el mètode d'arrodoniment aleatori a múltiples de tres fa que les tabulacions perdin additivitat. Més informació a la pàgina web de l'INE.

Gràfic 5. Abandonament escolar prematur per sexe. Municipis de més de 50.000 habitants del Vallès Occidental. 2021

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de l'INE.

Les dones es concentren en ocupacions relacionades amb les cures i les tasques domèstiques, amb pitjors valoracions econòmiques, laborals i socials que els llocs de feina masculinitzats

Hi ha una sèrie de branques d'activitat clarament diferenciades per sexes i qualificacions, específicament femenines i masculines, amb valoracions econòmiques i socials diferents, el que s'anomena segregació laboral de gènere. Concretament, parlem de segregació quan la concentració de dones i homes en determinades ocupacions o sectors presenta una distribució dispar.

El factor clau per entendre la posterior segregació ocupacional és l'elecció de la branca d'estudis. De manera que, sorgeix la pregunta recurrent de quins són els motius que porten a dones i a homes a aquestes eleccions acadèmiques desequilibrades³. Una de les possibles causes pot ser el procés de socialització al qual es veu sotmesa la joventut i que porta al fet que s'interioritzin gustos, preferències i expectatives diferents. Aquesta circumstància es pot relacionar amb els estereotips de gènere que associen les competències de les dones amb responsabilitats domèstiques i amb tasques de cures, és a dir, amb trajectòries formatives dins dels ensenyaments d'educació, sanitat i humanitats, i que dirigeixen a llocs de feina feminitzats. Aquests mateixos estereotips són els que condueixen els homes a àmbits formatius científics i tècnics i cap a les posteriors ocupacions amb sobrerrepresentació masculina.

La problemàtica s'agreuja quan aquestes branques d'activitats diferenciades per sexes tenen valoracions econòmiques i socials diferents. Les més feminitzades són més precàries en estabilitat i permanència, així com en retribucions. A més, s'ha de tenir en compte que moltes de les professions considerades com innates a la condició femenina es valoren competències adquirides en el procés de socialització de gènere (tractament amb persones, afectivitat, neteja, etc.) i, per tant, no són transmissibles a través de les institucions acadèmiques.

Una manera de mostrar aquests desequilibris és mitjançant les dades d'estudis en curs del Cens de 2021⁴. A la comarca, la branca d'ensenyament més feminitzada és la d'*Educació*, on el 80,9% de les persones que estaven estudiant ciències de l'educació o per ser docents eren dones (Gràfic 6). Per sobre del 70% d'alumnat femení també ens trobem els ensenyaments relacionats amb la *Salut i els serveis socials* (73,6%)

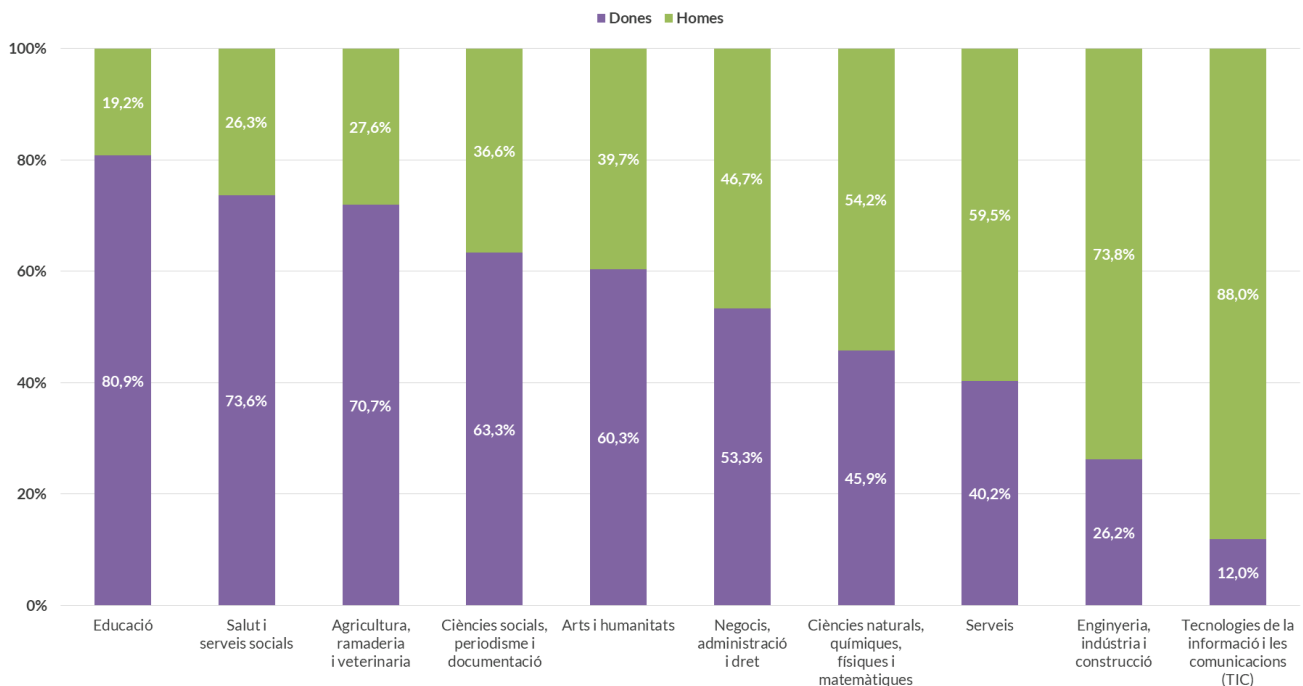
³ Segons els resultats de les enquestes realitzades per l'ISEAK, el factor que més allunya a les dones de les disciplines STEM és l'ansietat per les matemàtiques i la seva baixa aplicabilitat al dia a dia, independentment de la habilitats personals. Aquest fet les apropa cap a altres estudis relacionats amb la salut, l'educació, l'administració i les humanitats. Tanmateix, l'elecció dels estudis és una barreja de factors contextuais escolars i familiars, biològics i psicològics (autopercepció, aspiracions o valor subjectiu atorgat a les diferents tasques). Més informació a la pàgina web de l'[ISEAK](#).

⁴ El Cens de 2021 utilitza per l'indicador d'estudis en curs la Classificació de programes, titulacions i certificacions d'estudis CNED-F. Més informació a la pàgina web de l'[INE](#).

i els d'Agricultura, ramaderia i veterinària (70,7%). En les branques de Ciències socials, periodisme i documentació (63,3%) i en les d'Arts, humanitats i llengües (60,3%), aproximadament, 6 de cada 10 alumnes que estaven cursant aquests estudis eren dones. Els ensenyaments que presenten un major equilibri són aquells relacionats amb els Negocis, l'administració i el dret, amb un 53,3% de dones.

A l'altre extrem, amb una proporció molt elevada d'alumnat masculí, se situen els estudis de *Tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC)* amb el 88% d'homes, és a dir, només el 12% de l'alumnat d'aquestes disciplines eren dones. Amb un 73,8% d'homes cursant aquests estudis se situen els relacionats amb l'Enginyeria, indústria i la construcció. Els ensenyaments de la branca dels Serveis els cursaven un 59,9% d'homes, que en aquesta classificació inclouen a més de serveis personals -tradicionalment feminitzats-, també els de seguretat, sanejament i transport, altament masculinitzats. Els de *Ciències naturals, químiques, físiques i matemàtiques* també tenen una majoria d'alumnat masculí (54,2%), tot i que en menor proporció que els anteriors.

Gràfic 6. Població segons estudis en curs per sexe i modalitat. Vallès Occidental. 2021

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de l'INE.

Si comparem la distribució per sexes de les branques d'ensenyament amb la segregació del mercat laboral observem una clara similitud. Les dades d'afiliació a la Seguretat Social⁵ per sectors d'activitat mostren que les activitats més feminitzades són aquelles relacionades amb les cures, com l'Assistència en establiments residencials o les Activitats sanitàries, amb un 83,8% i un 73,6% de dones afiliades, o amb ocupacions tradicionalment femenines, com la Indústria del cuir i del calçat (87,6% de dones) i la Confecció de peces de vestir (71,9%). La majoria de les activitats econòmiques masculinitzades estan relacionades amb la indústria, com la Metal·lúrgia (13,5% de dones) o la Fabricació de materials de transport (13,6%), com també amb el sector de la construcció, com les Activitats especialitzades de la construcció (11%). A més, també és rellevant tenir en compte que en el règim de cotització de treballador/ores de la llar, el 98% de les persones afiliades a la comarca són dones.

La Formació Professional (FP) ha experimentat un fort creixement en les darreres dècades, tant en l'oferta de cicles formatius com en l'alumnat matriculat. De la mateixa manera que en altres àmbits d'estudis postobligatoris, existeix una concentració femenina en determinades famílies professionals

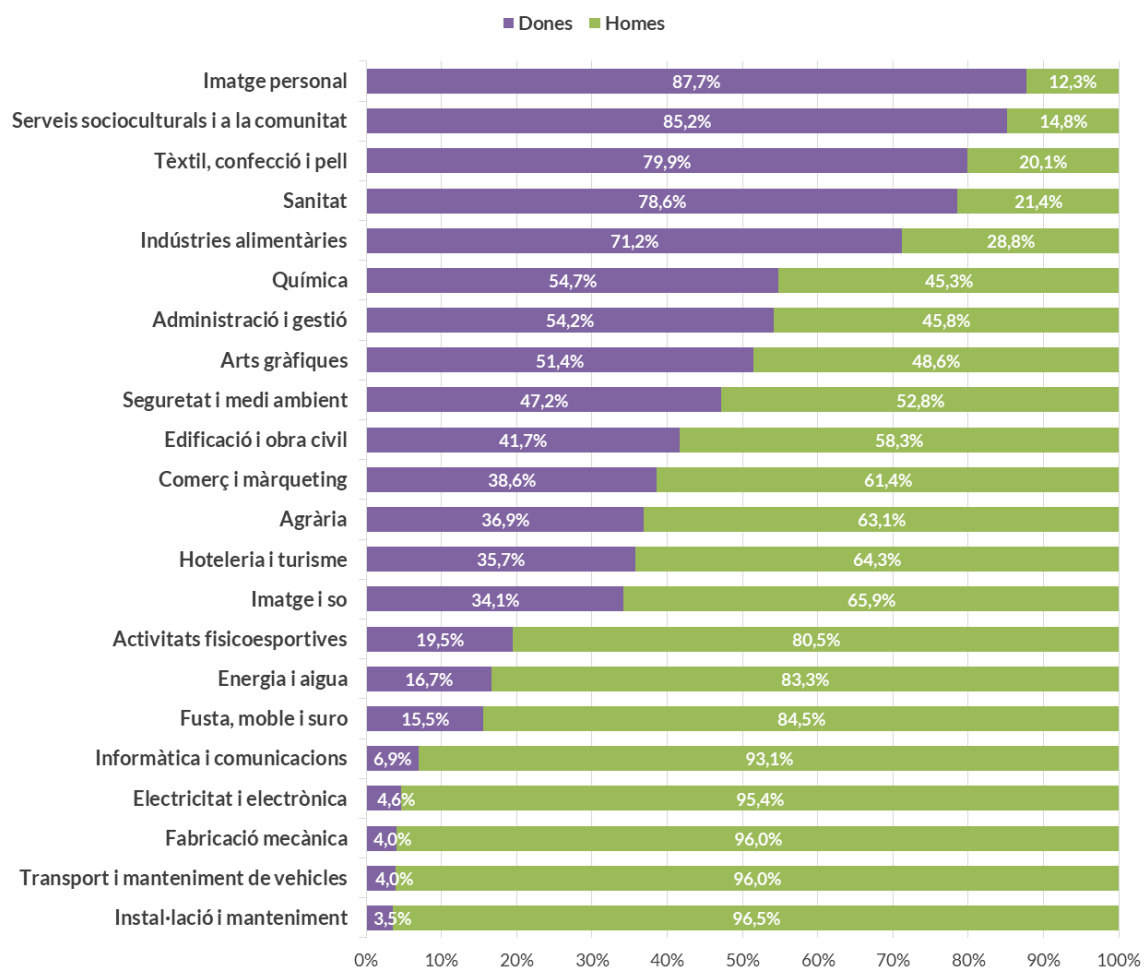
⁵ Podeu consultar més informació sobre les desigualtats en el mercat laboral a l'informe "[Les Dones al mercat de treball](#)" de l'Observatori del Vallès Occidental.

principalment relacionades amb els serveis a les persones i alhora una sobrerepresentació masculina en famílies vinculades amb els sectors de la indústria, la construcció i les noves tecnologies.

Més concretament, les dades de matriculacions en cicles formatius segons famílies professionals a la comarca mostren que aquells ensenyaments basats en coneixements STEM⁶ o relacionats amb feines manuals tenen una menor proporció d'alumnat femení (Gràfic 7). Destaquen els cicles formatius de les famílies d'*Instal·lació i manteniment* (1,4% de dones matriculades), *Fabricació mecànica* (2,8%), *Transport i manteniment de vehicles* (3,3%) i *Electricitat i electrònica* (4,3%).

D'altre costat, amb una proporció més elevada de dones, trobem famílies professionals vinculades amb les cures i tasques domèstiques com *Imatge personal* (87,7% de dones matriculades) o *Serveis socioculturals i a la comunitat* (85,2%). També *Tèxtil, confecció i pell* (79,9%), tot i que és una família del sector industrial, està vinculada a una activitat tradicionalment femenina.

Gràfic 7. Alumnat matriculat a cicles de formació professional per sexe segons branca d'ensenyament. Vallès Occidental. 2021

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Educació.

⁶ Acrònim en anglès que fa referència a *Science, Technology, Engineering and Mathematics* (ciència, tecnologia, enginyeria i matemàtiques).

Es podria pensar que amb la incorporació de la dona a la formació, especialment de nivell superior, s'hauria produït una transformació dels costums i tradicions que han discriminat a les dones al llarg de la història, però la realitat és que la transformació del mercat laboral i de la seva oferta no s'ha traduït en una millora completa de les condicions de feina d'aquest col·lectiu⁷. Des d'una perspectiva d'equitat, la segregació ocupacional continua sent el principal factor a l'hora d'entendre la bretxa salarial de gènere i a més, perpetuant els rols i els estereotips de gènere, limitant les oportunitats professionals. En termes generals, les dones encara predominen en aquelles relacionades amb les cures i les tasques domèstiques, que acostumen a ser més precàries en estabilitat i amb una menor retribució; mentre que les que tenen una major presència masculina es caracteritzen per demanar tasques manuals, amb, també, un major prestigi social.

L'anàlisi de les dades des d'una perspectiva interseccional, és a dir, segregant per sexe, edat i nacionalitat, ens permet posar en relleu les condicions personals i socioeconòmiques que intervenen en l'accés i la permanència en el mercat laboral, així com en l'assoliment de nivells de formació no obligatoris. La major visibilitat del factor d'origen o de la nacionalitat estrangera en el mercat laboral pot ajudar a fer un pas endavant a la millora de la situació, ja que, per exemple, en el cas de les dones migrades acostumen a treballar en ocupacions més feminitzades i moltes en l'economia informal.

⁷ Aguado, J.A., Cano F.J. i Sánchez M.J. (2020). Segregación por género y Formación Profesional: aportaciones al debate sobre la situación actual. Revista de Sociología de la Educación-RASE, 13 (3), 308-327. <http://dx.doi.org/10.7203/RASE.13.3.16583>